

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника, докторанта відділу зарубіжної педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України Авшенюк Наталії Миколаївни про дисертацію Заяць Людмили Іванівни «Розвиток сучасної університетської освіти у Нідерландах», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Функціонування університетів на сучасному етапі розвитку освіти відбувається в умовах загострення конкуренції, трансформації видів зайнятості, розширення вікової категорії студентства, активізації міжнародної діяльності, зростання потреб та вимог суспільства до професійної компетентності науково-педагогічних працівників. Це зумовлює необхідність пошуку та впровадження ефективних підходів, методів, прийомів і технологій розвитку освіти в цілому й університетської освіти, зокрема. За умов зростання вимог до освітньої та науково-дослідної діяльності університету особливе зацікавлення викликає зарубіжний досвід, використання позитивних ідей якого сприятиме досягненню стратегічних цілей освітньо-наукової інституції, а також забезпечення її продуктивного функціонування. Спрямованість такого поступу відображено у вітчизняних законодавчих і методологічних документах, зокрема у законі України «Про вищу освіту» (2014), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Національній рамці кваліфікацій (2011). У цьому контексті дослідження професійної підготовки фахівців в університетах Нідерландів, виконане Л.І. Заяць, є *актуальним та своєчасним*. Адже, Нідерланди володіють вагомими освітніми й науковими досягненнями та розвиненою системою вищої освіти, теорія і практика яких ґрунтуються на комплексному поєднанні національних традицій і тенденцій світового освітнього простору, про що переконливо свідчать статистичні дані, наведені

дослідницею у дисертації, зокрема, щодо високих позицій голландських університетів у міжнародних рейтингах (с. 6) та значної кількості іноземних студентів, що здобувають вищу освіту в цій країні (с. 131).

Серед переваг рецензованого дослідження варто відзначити те, що на основі використання науково-педагогічної джерельної бази Нідерландів висвітлено теоретичні засади дослідження розвитку сучасної університетської освіти, охарактеризовано провідні тенденції професійної підготовки фахівців у сучасних університетах Нідерландів, а також окреслено перспективні напрями використання конструктивних ідей голландського досвіду в освітній галузі України. Основні наукові результати, теоретичні напрацювання, висновки і науково-методичні рекомендації, викладені у дисертаційній роботі Заяць Л.І., є науково обґрунтованими, що забезпечено ґрунтовною теоретико-методологічною основою дослідження, коректним застосуванням комплексу взаємопов'язаних теоретичних, емпіричних, статистичних методів дослідження, глибоким вивченням та аналізом вітчизняних й іноземних джерел (перелік використаних джерел складає 318 найменувань, із них 169 – англійською й голландською мовами). Слід наголосити на чіткому формулюванні суперечностей, що склалися в українському освітньому середовищі, насамперед щодо об'єктивної потреби в удосконаленні професійної підготовки фахівців в системі університетської освіти, відповідно до сучасних європейських тенденцій та узгодження цього процесу з наявними традиціями вітчизняної системи вищої освіти, що і спонукало дисертантку вперше у вітчизняному науковому просторі звернутися до осмислення й подальшого дослідження зазначеної проблематики в європейському контексті (с. 7 – 8).

Суттєві наукові результати здійсненого порівняльно-педагогічного дослідження розвитку університетської освіти в Нідерландах наприкінці ХХ – початку ХХІ століття, які мають *теоретичне значення*, полягають у тому, що *вперше*:

– на основі ретельного аналізу наукових пошуків українських, російських, голландських учених *узагальнено* соціально-педагогічний зміст ключової категорії дослідження «університетська освіта» у європейському контексті, а також *сформульовано* авторське її визначення як вищої освіти, яка надається університетами за програмами триступеневої підготовки (бакалавр, магістр, доктор), якій притаманна академічна свобода, право на самоуправління і автономію; яка передбачає підготовку за широким спектром програм за різними напрямками з метою отримання академічних ступенів та кваліфікацій (с. 32);

– *обґрунтовано* авторську періодизацію розвитку університетської освіти у Нідерландах на основі чотирьох ключових критеріїв: 1) соціально-економічні, суспільно-політичні, соціально-історичні передумови розвитку професійної підготовки в університетах Нідерландів; 2) поява та динаміка розвитку нових університетів; 3) набуття університетами функцій та значення у суспільному житті країни; 4) послідовне реформування університетської освіти.

– *охарактеризовано* п'ять періодів становлення та розвитку університетської освіти в Нідерландах у їх взаємозв'язку та соціально-історичній взаємообумовленості: 1 період (кінець XVI – перша половина XVII ст.) – виникнення перших університетів; 2 період (друга половина XVII – кінець XIX ст.) – занепад університетської освіти; 3 період (перша половина XX – 70 рр. XX ст.) – динамічний розвиток університетської освіти; 4 період – (80 – 90 рр. XX ст.) – активне реформування університетської освіти; 5 період (початок XXI ст.) – інтеграція університетів Нідерландів у загальноєвропейський освітній простір (с. 52 – 53).

– *виявлено* провідні тенденції розвитку університетської освіти Нідерландів на сучасному етапі (відповідність професійної підготовки фахівців вимогам загальноєвропейського простору вищої освіти; єдність навчальної та науково-дослідної діяльності у професійній підготовці фахівців в умовах університету; забезпечення професійної та академічної мобільності

в університетах; державна фінансова підтримка професійної підготовки фахівців) та *проаналізовано* їх вплив на модернізацію професійної підготовки фахівців в університетах Нідерландів (зміцнення міжнародної складової у діяльності університетів; вдосконалення якості професійної підготовки шляхом створення ефективної системи внутрішнього та зовнішнього контролю; демократизація управління; зростання ролі соціального партнерства університетів із громадськими інституціями, державними органами влади, приватними бізнес-структурами) (с. 159);

– *визначено* напрями використання конструктивних ідей досвіду Нідерландів щодо професійної підготовки фахівців в системі вищої університетської освіти в Україні, а саме: оптимізація мережі університетів; інтеграція навчальної і наукової складових на всіх етапах професійної підготовки фахівців, класифікація магістерських програм на академічні, дослідницькі та педагогічні з огляду на відмінності у професійній підготовці, створення системи внутрішнього і зовнішнього контролю якості професійної підготовки в університетах; забезпечення умов для академічної і професійної мобільності суб'єктів освітнього процесу, розбудова ефективної системи державного фінансування на основі оцінки результатів навчання (с. 210 – 212).

Виклад результатів дослідження дисертації логічно починається з аналізу ступеня дослідженості зазначеної проблеми у вітчизняному й зарубіжному педагогічному просторі. Вірно відмічений факт про актуалізацію інтересу українських, європейських, зокрема, голландських науковців до проблеми розвитку вищої університетської освіти. Цілком обґрунтованим, на нашу думку, є висновок авторки дисертації про напрями дослідження системи освіти Нідерландів, а саме: загальна характеристика, особливості сучасної університетської освіти, професійна підготовка вчителів, моніторинг вищої освіти, реалізація основних положень Болонського процесу, розвиток міжнародної академічної й професійної мобільності. У цілому, цінність поданого до захисту наукового дослідження

підвищується за рахунок того, що представленні в ньому особливості професійної підготовки фахівців у системі університетської освіти Нідерландів є результатом різнобічного аналізу проблеми з урахуванням історичних витоків і сучасних євроінтеграційних процесів.

Аналіз змісту дисертації та автореферату свідчить про належний науковий рівень виконаного дослідження. У дисертації подано повний цикл дослідження – від теоретичного аналізу проблеми до впровадження наукових результатів у практику професійної підготовки фахівців п'яти університетів України. *Практичне значення* дослідження підтверджується створенням і впровадженням авторських навчальних модулів до дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» для магістрів спеціальностей «Менеджмент» і «Державне управління». Результати дослідження Заяць Л.І. мають кількарівневий потенціал практичного застосування, а саме: можуть бути використані українськими науковцями для поглиблення компаративних розвідок у подальшому дослідженні системи освіти Нідерландів; управлінцями й менеджерами в галузі вищої освіти – для наукового обґрунтування стратегії якісного розвитку університетської освіти в Україні; педагогами вищої школи під час викладання навчальних курсів з історії педагогіки, педагогіки вищої школи, порівняльної педагогіки, освітньої політики та освітнього менеджменту.

Робота має логічну і послідовну структуру, охоплюючи головні складові елементи досліджуваної проблеми. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Основні результати проведеного дослідження переконливо наведено у загальних висновках, в яких показано досягнення мети, розв'язання завдань, а також прогностичні перспективи подальшого розкриття проблеми як вагомій складової реформування системи вищої освіти в Україні. Зміст автореферату рецензованої дисертаційної роботи ідентично відображає її структуру, головні положення та висновки. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Заяць Л.І.

висвітлені в 15 одноосібних публікаціях автора, зокрема: 6 статей у наукових фахових виданнях України, 6 – у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських конференцій, 1 – у зарубіжному періодичному виданні.

Позитивно оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження, вважаємо за доцільне висловити окремі пропозиції, які б сприяли його удосконаленню:

1. Тексти підрозділів 1.1. та 1.3. містить сутнісні повтори. На нашу думку, варто було б їх об'єднати і подати узагальнено основну інформацію з аналізованих досліджень українських і зарубіжних науковців. Теж саме стосується матеріалу, викладеного у підрозділі 2.1. на с. 87 – 92.

2. Дослідниці варто було б приділити більше уваги розкриттю механізмів забезпечення міжнародної академічної й професійної мобільності як на державному, так й університетському рівнях, а не констатувати її значущість як необхідної умови для розвитку суспільства знань у Нідерландах.

3. Обґрунтування провідних тенденцій потребує відповідних критеріїв їх виявлення і класифікації на провідні й другорядні. Дисертантці бажано було б звернути на це увагу з огляду на формулювання мети дослідження й постановку завдання 3.

4. Загальні висновки не чітко корелюються із завданнями дослідження. З метою усунення дублювання висновків про напрями запровадження конструктивних ідей голландського досвіду в систему університетської освіти України, їх варто було б згрупувати за рівнями, наприклад: стратегічний, структурний, організаційний, змістовий, процесуальний тощо.

5. На жаль, текст дисертації не позбавлений стилістичних та граматичних недоліків.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки рецензованого дисертаційного дослідження та не применшують його важливість для розвитку теорії й методики професійної освіти. До позитивної

характеристики наукової роботи слід віднести високий інформативний рівень, насиченість іншомовними автентичними джерелами, більшість з яких опрацьовано й уведено в науковий обіг уперше. Ерудованість, обізнаність з сучасними підходами до розвитку університетської освіти, володіння методами наукового дослідження, здатність до ґрунтовного аналізу теорії і практики освіти – все це характеризує Заяць Л.І. як зрілого дослідника.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Отже, дисертація Заяць Людмили Іванівни «Розвиток сучасної університетської освіти у Нідерландах» є самостійним, теоретично і методично обґрунтованим, завершеним дослідженням актуальної проблеми професійної освіти. За змістом, завершеністю, достовірністю отриманих результатів та новизною дисертація відповідає вимогам МОН України та «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 і дає підстави для присудження Заяць Людмилі Іванівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

15 червня 2015 р.

Офіційний опонент

Власноручний підпис *Авшенюк Н.М.*
СТВЕРДЖУЮ:
 Зав. відділом кадрів
 Інституту педагогічної освіти і
 освіти дорослих НАПН України
О.В. Говисун

Н.М.Авшенюк